

Ogdanskyi K. N.

Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration
of the National Academy of Public Administration of the President of Ukraine

SCIENTIFIC BASIS FOR EVALUATION AND MANAGEMENT OF SOCIAL DYNAMICS

Summary

Justified by the concept of social dynamics management outlining the methodological, instrumental and informational support its evaluation of the degree of managerial influence. The statistical analysis shows that the question of management of social dynamics passes without generalizations, that is, in some areas due to the lack of relevant scientific and methodological foundations. Developed theoretical and methodological framework for the assessment of social dynamics and software on this basis-managed, sustainable, civilized social movement with the provision for the control system necessary methodological and information support.

Key words: social change, management, concept, evaluation, the scientific basis.

УДК 336.7

Рамський А. Ю.

Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЛЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ У СФЕРІ МОБІЛІЗАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У статті розглянуто роль небанківських фінансово-кредитних установ у сфері мобілізації заощаджень домогосподарств. Проведений аналіз діяльності небанківських фінансово-кредитних установ. Виявлена частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції по кожному з інститутів.

Ключові слова: заощадження, домогосподарство, інвестиції, небанківські фінансово-кредитні установи, інвестиційні ресурси, трансформація заощаджень домогосподарств, фінансові посередники.

Постановка проблеми. Одним із ключових питань, яке необхідно вирішити для побудови ефективною та сталою економікою є забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами, адже стабільне зростання економіки неможливе без залучення інвестиційних ресурсів. Дотримання вимоги національної економічної безпеки, з одного боку, і підвищення ефективності системної структури економіки – з іншого, обумовлюють пріоритетність використання неспожитої частини доходу національних економічних суб'єктів як ресурсної основи інвестування в економіку країни. Важливим є використання саме внутрішнього потенціалу країни у сфері акумуляції вільних фінансових ресурсів. Заощадження домогосподарств є тим пріоритетним джерелом внутрішніх інвестицій, яке неповною мірою використовується та є перспективним і актуальним.

В Україні наявний значний нереалізований потенціал фізичних осіб. В умовах гострого дефіциту інвестиційних ресурсів залучення заощаджень цієї категорії позичальників у національну економіку набуває особливого значення для активізації інноваційного розвитку країни. Актуальність цієї проблеми посилюється ще й тим, що зовнішні запозичення на світових фінансових ринках збільшують валовий зовнішній борг країни, посилюють залежність вітчизняного фінансового сектора від змін у кон'юнктурі світових фінансових ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі заощаджень та їхнього зв'язку з інвестиціями всебічно досліджували класики економічного вчення К. Маркс, П. Маршалл, Дж. Міль, А. Сміт, У. Шарп та ін. Значний внесок у теорію заощаджень зробив Дж. Кейнс. Серед сучасних економістів країн Заходу заощадження досліджували Ф. Модільяні, Ф. Мишкін, П. Самуельсон, М. Фрідмен та інші.

Представники української економічної науки також приділяють увагу дослідженню ролі національних (у т.ч. й заощаджень населення) заощаджень як інвестиційного ресурсу для економічного розвитку. За останній період це питання відображено в багатьох публікаціях таких вітчизняних науковців: М. Алексеєнка, З. Ватаманюка, В. Зимовця, Б. Кваснюка, Т. Кізими, В. Корнеєва, В. Міщенко, М. Савлука та інших.

Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених з цієї проблематики, водночас існує потреба в її подальшому дослідженні. Це обумовлено недостатнім рівнем розробки засобів акумуляції залучення заощаджень домогосподарств в умовах нестабільності економіки та втратою довіри основної частини населення країни до фінансових посередників.

Метою статті є подальший розвиток теоретико-методичних засад і практичних пропозицій щодо трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційний ресурс через систему небанківського посередництва, який виступає одним з головних інструментів економічного зростання в країні.

Виклад основного матеріалу. Узагальнення зарубіжного досвіду з питань ролі небанківських фінансових інститутів в економічному розвитку свідчить про те, що ці інститути є основними суб'єктами ринку цінних паперів, через яких забезпечується участь дрібних інвесторів у процесі інвестування [1]. Економічне призначення небанківських фінансових інститутів полягає у забезпеченні базовим суб'єктам фінансового ринку максимально сприятливих умов для їхньої успішної діяльності. Вони функціонують у порівняно вузьких секторах ринку, де потрібні спеціальні знання, технічні засоби та прийоми.

Одним з підвидів інвестиційних небанківських фінансових інститутів є кредитні спілки, які

функціонують на кооперативних засадах і спеціалізуються на взаємному кредитуванні своїх членів. Їхня ресурсна база формується за рахунок вступних та обов'язкових пайових внесків, вкладів членів спілок на депозитні рахунки та банківських позичок. Мобілізовані кошти кредитних спілок розміщують передусім у коротко-та середньострокові позички своїм членам під проценти, які є вищими від банківських. Тимчасово вільні кошти інвестують у казначейські зобов'язання, державні та муніципальні облигації, а також депонують. Головна відмінність кредитних спілок від інших фінансових установ полягає в тому, що перші здійснюють операції практично тільки для своїх членів і мають статус некомерційних громадських організацій. Мета діяльності кредитних спілок – не отримання прибутку, а надання різних фінансових послуг своїм членам, які водночас є їхніми власниками і клієнтами, тому перші мають змогу поєднати інтереси і власників, і клієнтів. Фінансування інвестиційної діяльності реального сектора економіки відбувається двома каналами: прямим – через придбання корпоративних облигацій та непрямим – через вкладення депозитів і інвестування через банківську сферу. У таблиці 1 наводиться результативність трансформації ресурсів домогосподарств через кредитні спілки.

Станом на 30.09.2012 у порівнянні з аналогічною датою 2011 р. внески (вклади) членів кредитних спілок на депозитні рахунки збільшилися на 6,8% (до 1285,6 млн грн); кредити, надані членам кредитних спілок, збільшилися на 13,1% (до 2581,9 млн грн).

У структурі депозитного портфеля кредитних спілок найбільшу частку мають внески строком понад 12 місяців, які становлять 35,6% та внески строком від 3 до 12 місяців, що становлять 34,2% від загального портфеля.

Таблиця 1

Трансформація ресурсів домогосподарств в інвестиції* через кредитні спілки

Рік	Внески домогосподарств, млн грн	Кредитні договори домогосподарств		Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції, %
		усього, млн грн	у т.ч. в інвестиційну діяльність, млн грн	
2009	2 959,3	3 909,1	1485,5	50,2
2010	1 945,0	3 349,5	1272,8	65,4
2011	1 574,6	2 319,2	834,9	53,0
2012	1 750,7	2 665,7	959,7	54,8

Джерело: розраховано автором за матеріалами: «Порівняння основних показників кредитних спілок України та КС-членів ВАКС за 2012 рік» / Всеукраїнська асоціація кредитних спілок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vaks.org.ua/images/finansulyka_vaks/Analulyka_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf>

Істотну частку в 25,0% становлять внески строком понад 12 місяців з погашенням у поточному році. Внески до запитання та внески строком до 3 місяців становлять по 2,6% відповідно. У структурах кредитного та депозитного портфелів кредитних спілок найбільші частки припадають на кредити та депозити строком понад 12 місяців та від 3 до 12 місяців [2].

Цей непрямий канал інвестування може функціонувати у разі спрямування ресурсів до домогосподарств, які здійснюють підприємницьку діяльність, зокрема є фізичними особами-підприємцями, самозайнятими особами та не викорис-

товують ресурси для придбання предметів споживання. Зважаючи на особливості діяльності кредитних спілок на інвестування спрямовується менше 36%, найбільш популярними на ринку є кредити, надані на споживчі потреби, а саме: придбання техніки для дому, оплату навчання, лікування й інші соціальні потреби. Частка таких кредитів сягає понад 64% [3]. При цьому в загальному обсязі виданих кредитів кредитування ведення селянських та фермерських господарств, має незначну частку [4]. Одним з видів кредитування є агрокредитування як організація мережі сільського кредитування, консультування та інформаційне обслуговування мешканців села, кредитування інфраструктури обслуговування сільськогосподарського виробництва, забезпечення росту агротехнологій шляхом підтримки та розвитку сільськогосподарської інфраструктури, створення умов для підвищення рівня життя і обслуговування сільського населення. За цільовим призначенням агрокредити здійснюються для: придбання сільськогосподарської техніки, обладнання та устаткування та введення їх в експлуатацію; придбання або побудова будівель та/або споруд для виробництва, переробки, зберігання та реалізації надлишків сільськогосподарської продукції; ремонт та модернізація сільськогосподарської техніки, обладнання та устаткування; ремонт та модернізація будівель та/або споруд; в тому числі на енергозберігаючі цілі; придбання засобів захисту рослин, насіння та садівного матеріалу, мінеральних добрив, пально-мастильних матеріалів та ін. матеріально-технічних ресурсів; придбання сільськогосподарських тварин; придбання кормів та інших матеріально-технічних ресурсів для тварин; оплата послуг, пов'язаних із виробництвом, переробкою, зберіганням та реалізацією надлишків сільськогосподарської продукції; інші потреби, пов'язані з веденням особистого селянського чи фермерського господарства.

При Національній асоціації кредитних спілок України за підтримки проекту USAID AgroInvest створена Робоча група з питань агрокредитування, в яку входить 28 кредитних спілок з різних областей України, які спеціалізуються на обслуговуванні малих та середніх сільгоспвиробників. За 9 місяців 2012 р. ними було видано 2244 кредитів на суму 19,4 млн грн на розвиток фермерських та особистих селянських господарств.

Проте така форма інвестування заощаджень домогосподарств є недостатньо ефективною. Показник частки трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції майже удвічі менший за показник у банківській сфері.

Це підтверджує позицію про існування недовіри домогосподарств до кредитних спілок внаслідок негативної практики попередніх років та відсутність державних гарантій. Слід також зазначити, що функціонування міжнародного бюро кредитних історій, створеного з початку 2006 р., не створює у повній мірі мінімізацію ризиків інвестування для домогосподарств.

До складу договірних фінансових посередників належать недержавні пенсійні фонди. Найважливішим завданням недержавних пенсійних фондів є збереження і збільшення внесків на користь своїх учасників із подальшим управлінням пенсійними активами та здійсненням пенсійних виплат. Система недержавного пенсійного забезпечення становить третій рівень пенсійної системи. Станом на 31.12.2012 р. в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 94 недержав-

них пенсійних фонди та 37 адміністраторів НПФ. Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно і має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення домогосподарств. При цьому недержавні пенсійні фонди створюють інвестиційний портфель, що передбачає диверсифікацію ризиків та інвестування реального сектора економіки (табл. 2).

Таблиця 2
Трансформація ресурсів домогосподарств в інвестиції* через недержавні пенсійні фонди

Рік	Пенсійні внески домогосподарств, млн грн	Загальний обсяг інвестованих ресурсів, млн грн	Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції, %
2008	582,9	416,3	71,4
2009	754,6	583,4	77,3
2010	925,4	778,1	84,1
2011	1102,0	749,4	68,0
2012	1313,7	893,3	68,0

Джерело: розраховано автором за матеріалами «Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за 2008-2012 рр.»

Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції упродовж 2008-2012 рр. коливалася в межах 68-84%, що наближається до нижчого значення цього показника у банківській сфері та на 17-30 в.п. вище за показник у кредитних спілках. Позитивними факторами є формування інвестиційного портфеля з низьким рівнем ризику.

У загальній структурі інвестиційного портфеля недержавних пенсійних фондів на кінець 2012 р. активи розподіляються таким чином: 34,5% або 572,7 млн грн загальної вартості активів НПФ розміщено на банківських депозитах (станом на кінець 2011 р. – 29,5%, або 409,8 млн грн, відповідно); частка цінних паперів, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, у консолідованому портфелі НПФ зменшилася як в абсолютному виразі – з 209 млн грн у 2011 р. до 196,9 млн грн у 2012 р., так і у відносному виразі – з 15,1% до 11,9% відповідно; частка корпоративних облігацій у консолідованому портфелі в порівнянні з 2011 р. в абсолютному виразі збільшилася з 346,5 млн грн до 517,9 млн грн, а у відносному – з 25,0% до 31,2%, відповідно; у 2012 р. в порівнянні з 2011 р. питома вага акцій українських емітентів у консолідованому портфелі нефінансових пенсійних фондів зменшилася з 18,4% до 15,5% і склала 256,9 млн грн; зменшилася в загальній вартості активів НПФ частка активів, інвестованих у цінні папери, дохід за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами відповідно до законодавства (з 0,5% станом на кінець 2011 р. до 0,2% станом на кінець 2012 р.); частка активів, інвестованих у банківські метали, у загальній вартості активів НПФ зменшилася з 1,9% станом на кінець 2011 р. до 1,1% станом на кінець 2012 р.; станом на кінець 2012 р. (як і на кінець 2011 р.) у консолідованому інвестиційному портфелі НПФ відсутні іпотечні цінні папери; дещо зменшилася частка активів, інвестованих у об'єкти нерухомості (з 3,5% станом на кінець 2011р. до 2,9% станом на кінець 2012 р.); обсяг коштів на поточному рахунку станом на кінець 2012 р. становив 9,3 млн грн, або 0,6% (станом на кінець 2011 р. –

2,7%). Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

В Україні у структурі активів небанківського фінансового сектора провідне місце посідають договірні інститути, насамперед страхові компанії.

Інститути, що функціонують на договірній основі, відрізняються від інших посередницьких структур наявністю визначеного періоду, який дистанціює момент сплати авансових внесків і початок виконання фінансових зобов'язань. Вони отримують кошти під довгострокові контрактні угоди та розміщують їх на ринку капіталів. Значна кількість укладених контрактів дає змогу, використовуючи теорію ймовірностей, актуарні розрахунки та оцінки ризику, визначати сукупні обсяги майбутніх виплат. Це зменшує вимоги щодо ліквідності активів договірних інститутів, у результаті чого вони мають змогу вкладати кошти в довгострокові цінні папери. Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків.

Від страхувальників-фізичних осіб за 2011 р. надійшло 7478,7 млн грн валових страхових премій, що на 21,2% більше, ніж за 2010 р. Структура валових страхових премій, які надійшли від фізичних осіб, має такий вигляд: 6295,9 млн грн – за видами страхування, іншими, ніж страхування життя (на 16,2% більше, ніж за 2010 р.); 1182,8 млн грн – за видом страхування життя (на 56,7% більше, ніж за 2010 р.). Страхові виплати страхувальникам-фізичним особам за 2011 р. становили 2210,6 млн грн (45,4% від загальних валових виплат), що на 9,3% менше, ніж за відповідний період 2010 р. Рівень страхових виплат фізичним особам (відношення страхових виплат до страхових премій) станом на 31.12.2011 становив 29,6%, що на 9,9 в.п. менше, ніж станом на 31.12.2010. Отже, обсяг страхових премій від фізичних осіб за результатами 2011 р. (7478,7 млн грн) збільшився на 21,2% у порівнянні з відповідним показником за 2010 р., але рівня 2008 р. не досяг (за 2008 р. – 7630,2 млн грн). За результатами 2011 р. продовжується тенденція щодо зменшення обсягу страхових виплат фізичним особам.

Разом з тим основною проблемою для страховиків залишається недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів. Розміщення страхових резервів здійснюється згідно зі статтею 31 Закону України «Про страхування», де визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 31.12.2011 обсяг активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів, становив 28642 млн грн (на 947 млн грн більше, ніж на відповідну дату 2010 р.). Структура активів страхових компаній, визначених статтею 31 Закону України «Про страхування», для представлення страхових резервів станом на 31.12.2011 у порівнянні з інформацією станом на 31.12.2010 мала такі зміни: на 1623,2 млн грн (або на 14,9%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення акціями, і становив 12529,0 млн грн (або 43,7% від загального обсягу активів); на 1354,5 млн грн (або на 21,0%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладками (депозитами), і становив 7819,1 млн грн (або 27,3% від за-

гального обсягу активів); на 302,9 млн грн (або на 17,1%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення грошовими коштами на поточних рахунках, і становив 2073,1 млн грн (або 7,2% від загального обсягу активів); на 2292,8 млн грн (або на 58,2%) зменшився обсяг активів, дозволених для представлення правами вимог до перестраховиків, і становив 1647,3 млн грн (або 5,8% від загального обсягу активів).

У 2012 р. обсяг активів збільшився до 48831,5 млн грн. Розрахунок ефективності трансформації фінансів домогосподарств в інвестиції через страхові компанії наведено у таблиці 3.

Дані таблиці 2 вказують на незначні обсяги надходжень від домогосподарств та інвестування страхових компаній за рахунок запозичених коштів у банківській сфері.

Таблиця 3
Трансформація ресурсів домогосподарств в інвестиції* через страхові компанії

	Надходження від домогосподарств, млн грн	Розміщення (інвестування) ресурсів, млн грн	Частка трансформованих ресурсів домогосподарств в інвестиції, %
2008	7630,2	23904,9	3,1 р.б.
2009	5 949,0	23 690,9	4,0 р.б.
2010	6171,1	27695,0	4,5 р.б.
2011	2210,6	28642,4	13,0 р.б.
2012	8900,3	48831,5	5,5 р.б.

Джерело: розраховано автором за матеріалами «Економічний огляд страхового ринку»

Суттєво відрізняється за своєю специфікою діяльність ломбардів. Тенденція до зростання кількості ломбардів пов'язана перш за все із забезпеченням ними першочергових потреб громадян у грошових коштах.

На ринку ломбардних послуг спостерігається стабільне значне зростання загальних обсягів кредитування. Так, кількість наданих за 9 місяців 2012 р. фінансових кредитів під заставу в порівнянні з відповідним періодом 2011 р. зросла на 34,8%, кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, збільшилося на 76,9%, хоча частка кредитів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, у загальній сумі погашених фінансових кредитів є незначною – 8,3% (або 530,1 млн грн), за результатами 9 міс. 2011 р. дана частка становила 9,0% (або 436,5 млн грн). Середньозважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів за 9 місяців 2012 року становила 213,2 % (за 9 міс. 2011 р. – 202,3 %). Ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів, виконують своєрідну функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах будь-яких економічних змін.

Відсутність даних не дає можливості виокремити кредити, надані домогосподарствам для ведення підприємницької діяльності. При цьому слід зазначити, що обсяг залучених коштів на платній та безоплатній основі сягає від 0,5 млн грн у 2008 р. до 2,0 у 2012 р. Таким чином, домогосподарства не розглядають цей фінансовий інститут як форму інвестування заощаджень.

Вітчизняні договірні посередники (страхові компанії та недержавні пенсійні фонди) – це класичний приклад консервативних учасників ринку, які традиційно при формуванні інвестиційної

політики дотримуються завчасно визначеної ліквідності вкладень, ураховують кон'юнктуру інвестиційного ринку і обсяги накопичених резервів. Страхові компанії та недержавні пенсійні фонди є фінансовими інститутами і самі акумулюють грошові кошти фізичних і юридичних осіб, а тому вони мають можливість частково використовувати акумульовані кошти для своєї господарської діяльності [5]. Причиною цього вважаємо те, що договірні посередники є інститутами фінансового захисту і соціального забезпечення фізичних осіб.

Побудова інвестиційної політики договірних фінансових інститутів орієнтується на ліквідність і рентабельність вкладень, визначається насамперед кон'юнктурою інвестиційного ринку, а також обсягами накопичених коштів [5].

З превентивних міркувань установлено норми регулювання інвестиційної діяльності СК і НПФ та обмеження щодо ризикових операцій. Факторами, які відображають поступовий перехід до диверсифікації активів пенсійних фондів і впливають на зменшення частки активів, розміщених на банківських депозитних рахунках, є такі:

1) надання державних гарантій залежно від рівня ризику інвестиційного продукту;

2) встановлення ризик-рейтингу щодо кожного інвестиційного продукту;

3) запровадження моніторингу державних регуляторів на ринку інвестицій;

4) збільшення суми активів пенсійних фондів, що дає змогу здійснювати операції з більш вигідними, але водночас із дорожчими ресурсами;

5) спрямованість інвестиційної політики фонду на збереження активів та отримання більшої дохідності, ніж ставка банківських депозитів з мінімізацією ризиків, що досягається розподілом вкладень коштів між різними фінансовими інструментами.

Інвестиційні фонди, у разі їх фінансової стійкості та надійності, є зручною і переважаючою інвестиційною альтернативою для дрібних інвесторів, що не мають значних вільних коштів.

Інститути спільного інвестування можуть перетинатись із страховими компаніями та недержавними пенсійними фондами. Це пов'язано з особливою зацікавленістю інститутів спільного інвестування у залученні коштів.

Специфічною формою залучення заощаджень домогосподарств є фонди фінансовий компаній управителів будівництва. Станом на 30.09.2012 р. фінансовими компаніями – управителями залучено для фінансування об'єктів будівництва – 7 332,9 млн грн. Відсутність інформації щодо комерційного та приватного (для нагромадження) будівництва нерухомості (житла) не дає можливості оцінити ефективність цієї форми трансформації фінансів домогосподарств в інвестиції.

Інші фінансові установи, які надають послуги з фінансового лізингу, здійснюють це за рахунок власних або залучених у банківській сфері коштів. Залучення фінансових активів фізичних осіб проводиться лише для фінансування будівництва житла. Загальний обсяг фінансування у 2009-2012 рр. значно скоротився порівняно з 2007-2008 рр. (майже удвічі).

Фінансова установа – юридична особа публічного права, яка створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади або органу місцевого самоврядування й уповноважена надавати фінансові послуги. Активи юридичних осіб публічного права станом на 30.09.2012 становили 4 246,5 млн грн та зменшилися на 32,5% по-

рівняно з аналогічним періодом 2011 року (станом на 30.09.2011 становили 6 288,7 млн грн). Зниження активів юридичних осіб публічного права відбулося за рахунок зменшення активів Державної іпотечної установи, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2004 № 1330 «Деякі питання Державної іпотечної установи». Залишок виданих юридичними особами публічного права кредитів станом на 30.09.2012 становив 3 310,3 млн грн. Діяльність фінансових установ – юридичних осіб публічного права має тенденцію до збільшення обсягу виданих кредитів та зменшення капіталу. Станом на 30.09.2012 р. капітал юридичних осіб публічного права зменшився на 46,6% порівняно з першим півріччям 2011 р. і становив 1350,6 млн грн. При цьому на зміну основних показників діяльності юридичних осіб публічного права впливала переважно діяльність Державної іпотечної установи, активи якої становлять 71% всіх активів ЮОПП [6].

Актуальність проблем недостатності мобілізованих ресурсів та дефіцит ресурсів у реальному секторі також підтверджується прийняттям Концепцій та інших нормативно-правових актів з питань врегулювання відносин між фінансовими комерційними посередниками, домогосподарствами та реальним сектором.

Концепцією захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні, схваленою постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 1026-р, визначено, що державна політика у сфері захисту прав споживачів реалізується шляхом: удосконалення законодавства з питань захисту прав споживачів, координації роботи органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, та інших центральних органів виконавчої влади щодо захисту прав споживачів; запровадження державного регулювання процедури оцінювання рівня дотримання небанківськими фінансовими установами прав споживачів; сучасної інфраструктури захисту прав споживачів з урахуванням практики країн Європейського Союзу (створення асоціацій захисту прав споживачів, запровадження інституту омбудсмена, іншого механізму досудового розгляду скарг та розв'язання спорів); створення правової основи та сприяння запровадженню системи компенсаційного механізму на ринках фінансових послуг; удосконалення механізму державного регулювання діяльності фінансових посередників тощо.

Ця Концепція та розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.01.2010 № 135-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні» потребують удосконалення в частині формування комплексного підходу до системи компенсаційного механізму, а саме формування дієвого ринку інвестицій. Ак-

туальними залишаються питання забезпечення захисту інтересів споживачів фінансових послуг. План заходів, спрямованих на захист інтересів споживачів, затверджений наказом Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 06.05.2010 р. № 133, зводиться лише до аналізу звітних даних та фінансової звітності суб'єктів фінансових ринків на дотримання законодавства щодо чистих активів, ліквідності і диверсифікованості активів, формування страхових резервів, проведення загальних зборів кредитних спілок; операцій з перестрахування.

Висновки. Таким чином фінансові комерційні посередники у сфері мобілізації фінансів домогосподарств та їхнього інвестування відіграють важливу роль, яка оцінюється за силою впливу та рівнем ризикованості для різних учасників ринку інвестицій. Відсутність належного державного регулювання у цій сфері не дає можливості дієво забезпечувати та підтримувати процеси трансформації фінансів домогосподарств в інвестиції.

За результатами аналізу діяльності посередників на фінансовому ринку було зроблено висновок стосовно існування недовіри фізичних осіб до діяльності фінансових посередників, відсутність належного рівня інформації про розвиток фінансових посередників, неефективний державний контроль за їхньою діяльністю тощо.

При цьому законодавчо встановлено, що державне регулювання ринків фінансових послуг здійснюється шляхом провадження комплексу заходів щодо нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам. Останніми роками отримав розвиток концептуальний підхід, за яким державний регулятор здійснює пруденційний нагляд, за яким відбувається моніторинг за ризикованими операціями фінансових установ та ризикованістю підприємств реального сектора, як імовірного джерела утворення ризиків через втрату ними фінансової стійкості. Якщо розглядати фінансові ресурси банків та інших фінансових установ як складові фінансової системи та ризики розбалансованості цієї системи виникає інший зріз, а саме ризики реального сектора можуть виникати від недофінансування та надвисоких відсотків за кредити банків.

Беручи до уваги стан та рівень зношеності основних фондів, повільні темпи нагромадження основних засобів, технологічне відставання, а також недостатність фінансових ресурсів у підприємств для інвестування, можна стверджувати про існування ризиків утворення кризових явищ. До важливих заходів щодо запобігання кризовим явищ в економіці існуючий суб'єктний моніторинг може бути доповнений моніторингом рівня фінансового забезпечення реального сектора та загалом розвитку економіки.

Список літератури:

1. Рамський А.Ю. Заощадження населення як інвестиційний ресурс економіки: монографія. – К.: КНУТД, 2011. – 190 с.
2. Порівняння основних показників кредитних спілок України та КС-членів ВАКС за 2012 рік / Всеукраїнська асоціація кредитних спілок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vaks.org.ua/images/finanalytika_vaks/Analytika_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf.
3. Аналіз діяльності кредитних спілок України та КС-членів ВАКС за I півр. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vaks.org.ua/images/finanalytika_vaks/Analytika_porivnyannya_1_pivricha-VAKS.pdf.
4. Бюлетень кредитних спілок України. – 2013 (січень-лютий). – № 1(47) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unascu.org.ua/bulletin/47.pdf>.
5. Воробйов Ю. М. Аналіз стану кредитування фінансових інститутів в соціально-економічній системі держави / Ю. М. Воробйов // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 1(6). – С. 65-69.
6. Підсумки діяльності кредитних спілок, інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права за 9 місяців 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/KS/ks2012-1.pdf>.

Рамский А. Ю.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

РОЛЬ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В СФЕРЕ МОБИЛИЗАЦИИ СБЕРЕЖЕНИЙ ДОМОХОЗЯЙСТВ

Резюме

В статье рассмотрена роль небанковских финансово-кредитных учреждений в сфере мобилизации сбережений домохозяйств. Проведен анализ деятельности небанковских финансово-кредитных учреждений. Выявлена доля трансформированных ресурсов домохозяйств в инвестиции по каждому из институтов.

Ключевые слова: сбережения, домохозяйство, инвестиции, небанковские финансово-кредитные учреждения, инвестиционные ресурсы, трансформация сбережений домохозяйств, финансовые посредники.

Ramskyi A. Yu.

Kyiv University named after Boris Hrinchenko

ROLE OF NON-BANK FINANCIAL INSTITUTIONS IN MOBILIZING HOUSEHOLD SAVINGS

Summary

The article examines the role of non-bank financial institutions in mobilizing household savings. The analysis of non-bank financial institutions. The observed fraction transformed household resources into investments for each of the institutions.

Key words: savings, home improvement, investment, financial and non-bank credit institutions, investment funds, transformation savings of households, financial intermediaries.

УДК 338.0.2

Руда І. І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНСТИТУЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ СФЕРИ РИТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Розглянуто фактори зовнішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання. Проаналізовано вплив цих факторів на розвиток сфери ритуальних послуг в Україні. Дано загальні рекомендації щодо зменшення їх негативного впливу.

Ключові слова: ритуальні послуги, інституції, інфляція, ВВП, дохід.

Постановка проблеми. Зазвичай оцінка діяльності господарюючих суб'єктів, їх фінансова привабливість базуються на кількісних показниках і вартісних оцінках виробництва та реалізації продукції. Проте важливим аспектом економічного аналізу є використання не тільки кількісних, але й якісних характеристик. Для оцінки їх впливу використовують інституційний аналіз, що лежить в методологічній основі одного з напрямів економічної теорії – інституціоналізму.

Інституціоналізм виходить з тієї фундаментальної передумови теоретичного аналізу, що економіка не обмежується ринком. Це спонукало включення у сферу дослідження більш широке коло змінних, що не носять чисто економічного характеру, але визначають реалізацію економічних процесів та економічного розвитку – соціальних, політичних, правових, історичних, національно-культурних тощо [3, с. 107].

Зазначені передумови і спрямованість інституційного аналізу надають йому, порівняно з іншими напрямками, більшої комплексності та багатомірності при застосуванні для дослідження економічних проблем.

Базовим методологічним принципом даного виду аналізу вважають аналіз «інституцій» як головного об'єкта дослідження [3, с. 108]. Під інституціями найчастіше розуміється сукуп-

ність пануючих норм, правил, традицій, звичаїв, які утворюють певні рамкові обмеження функціонування відповідного типу економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, Дж. Ходжсон визначає інституції як «довготривалої системи правила, що склалися та укорінилися, утворюють структуру соціальних взаємодій» [11, с. 11-12].

Д. Норт аргументує, що інституції – це встановлені у суспільстві «правила гри» чи створені людиною обмежувальні рамки, які розглядаються окремо від індивідів та організацій [5, с. 12].

О. Уільямсон виходить з того, що інституції – «це основні політичні, соціальні, правові норми, які є базою для виробництва, обміну та споживання» [10, с. 87]. На відміну від Д. Нортона він включає в структуру інституцій організації, ринки та взаємні угоди.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, інституційна структура економіки включає впорядкований набір інституцій, які формують рамки даної системи координації економічної діяльності, створюють моделі економічної поведінки господарюючих суб'єктів з врахуванням існуючої організаційної, правової, політичної і адміністративної ситуації (див. рис. 1).